

ЗАЦВЕРДЖАНА
Пастанова
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь
01.06.2020 № 104

Вучэбная праграма факультатыўных заняткаў
«Грані слова: ад гука да сказа»
для V класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы
агульнай сярэдняй адукацыі

ГЛАВА 1 АГУЛЬНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

1. Сапраўдная вучэбная праграма факультатыўных заняткаў (далей – вучэбная праграма) прызначана для V класа ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі.

2. Вучэбная праграма разлічана на 35 гадзін (1 гадзіна на тыдзень).

3. Мэта – павысіць увагу да гукавога афармлення, семантыкі, сінтаксічнай спалучальнасці слова з мэтай увядзення яго ў актыўны слоўнікавы запас вучняў.

4. Задачы:

фарміраваць у вучняў уменні вызначаць фанетыка-арфаэпічныя характарыстыкі слова, карыстацца словам у вусных выказваннях;

звяртаць увагу вучняў на выяўленне семантыкі слова і падбор да яго сінонімаў, антонімаў;

узбагачаць слоўнікавы запас вучняў.

5. Рэкамендаваныя метады і прыёмы навучання і выхавання: слова настаўніка, лінгвістычнае разважанне, гутаркі, слоўнікава-арфаграфічныя дыктоўкі, пошукавыя сітуацыі, лінгвістычныя і слоўнікавыя практыкаванні, творчыя заданні (напісанне тэксту па пачатку, тлумачэнне сэнсу прыказак, напісанне казак, гумарыстычных замалёвак), самастойная работа, праца з вучэбнай і навуковай літаратурай і інш.

Мэтазгодна спалучаць франтальныя, групавыя, парныя і індывідуальныя формы навучання.

Выбар форм і метадаў навучання і выхавання вызначаецца настаўнікам самастойна на аснове мэт і задач вывучэння пэўнай тэмы, сфармуляваных у вучэбнай праграме патрабаванняў да вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў з улікам іх узроставых і індывідуальных асаблівасцей.

6. Вучні, якія засвоілі змест прапанаванай вучэбнай праграмы, павінны:

6.1. ведаць:

фанетыка-арфаэпічныя характарыстыкі гукаў у слове;

агульнаўжывальныя словы і словы абмежаванага ўжывання, прафесійныя словы і навуковыя тэрміны, устарэлыя словы і неалагізмы, спрадвечна беларускія і запазычаныя словы, адназначныя і мнагазначныя словы, прамое і пераноснае значэнне слова, сінонімы, антонімы, амонімы, фразеалагізмы як лексічныя з’явы;

асаблівасці функцыянавання слова ў словазлучэнні і сказе;

6.2. умець:

правільна вымаўляць словы;

вызначаць лексічнае значэнне слова па слоўніку і ў тэксце;

выяўляць у тэксце агульнаўжывальныя словы і словы абмежаванага ўжытку;

распазнаваць і пісаць запазычаныя словы, устарэлыя словы і неалагізмы, правільна выкарыстоўваць іх у маўленні;

падбіраць да слоў сінонімы і антонімы, карыстацца сінонімамі як сродкам сувязі сказаў у тэксце;

выяўляць фразеалагізмы ў тэксце, тлумачыць іх значэнне; карыстацца тлумачальным і перакладным слоўнікамі;

6.3. валодаць:

лексічнымі і фразеалагічнымі нормаў беларускай мовы пры стварэнні ўласных вусных і пісьмовых выказванняў рознай жанравастылістычнай прыналежнасці;

асноўнымі спосабамі і прыёмаў ажыццяўлення самастойнай вучэбна-пазнавальнай дзейнасці па авалоданні лексічным і фразеалагічным багаццем беларускай мовы;

агульнымі і спецыяльнымі вучэбнымі ўменнямі для ажыццяўлення самастойнай вучэбна-пазнавальнай дзейнасці па авалоданні лексічным і фразеалагічным багаццем беларускай мовы.

ГЛАВА 2 ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

V клас, 35 гадзін

Уводзіны (2 гадзіны)

Слова як адзінка мовы і маўлення. Слоўнікавы запас чалавека. Слова не верабей, вылеціць – не зловіш.

Стварэнне тэкстаў; выпісванне выслоўяў, прыказак і прымавак пра мову, слова; каментарый вытрымак з прац майстроў слова; вызначэнне лексічнага значэння слоў.

Гукавая абалонка слоў (8 гадзін)

Ад гучання да напісання.

Фантастычная краіна галосных і зычных гукаў.

Вымаўляем правільна!

Чытанне і запіс пад дыктоўку слоў, словазлучэнняў, сказаў і тэкстаў з захаваннем арфаэпічных і арфаграфічных нормаў. Складанне дыялогаў на бытавыя тэмы.

Лексічнае значэнне слова (15 гадзін)

Дрэва са шматлікімі галінкамі. Агульнаўжывальныя словы і словы

абмежаванага ўжытку. Устарэлыя словы і неалагізмы. Словы «свае» і «чужыя». Механізм мнагазначнасці. Размежаванне мнагазначных слоў і амонімаў. Блізкія па значэнні словы – сінонімы. Супрацьлеглыя па значэнні словы – антонімы.

Роля фразеалагізмаў у маўленні.

Знаходжанне ў тэкстах слоў з прамым і пераносным значэннем, амонімаў, сінонімаў, антонімаў, дыялектных, прафесійных, устарэлых, новых і запазычаных слоў, тэрмінаў; вызначэнне лексічнага значэння слоў, іх сэнсава-стылістычнай ролі ў маўленні, запіс фразеалагізмаў, падбор да іх сінонімаў, антонімаў.

Слова ў словазлучэнні і сказе (7 гадзін)

Слова ў словазлучэнні.

Слова ў сказе. Сказы, якія апавядаюць, з дапамогай якіх пытаюцца і пабуджаюць да дзеяння.

Хто галоўны? Дзейнік, выказнік, дапаўненне, азначэнне, акалічнасць.

Сказы з аднароднымі членамі.

Звярніцеся да мяне! Афармленне на пісьме прастай мовы і дыялога.

Вылучэнне словазлучэнняў, клічных сказаў, вызначэнне іх сэнсавай ролі ў тэксце. Пабудова сказаў розных тыпаў, уключэнне іх у тэкст.

Вызначэнне ў тэкстах галоўных і даданых членаў сказа, іх сэнсава-граматычнай ролі. Перабудова неразвітых сказаў у развітыя.

Чытанне тэкстаў, вызначэнне сказаў з аднароднымі членамі, абгрунтаванне мэтазгоднасці ўжывання. Складанне такіх сказаў, уключэнне ў выказванне.

Выяўленне складаных сказаў у тэксце, вызначэнне іх ролі, складанне новых сказаў, уключэнне ў вусныя і пісьмовыя выказванні.

Падрабязны пераказ тэкстаў з прастай мовай (з выкарыстаннем апорных слоў і словазлучэнняў).

Падагульненне вывучанага (2 гадзіны)

Рэзерв вучэбнага часу (1 гадзіна)